

1. Identificación da programación

Centro educativo

Código	Centro	Concello	Ano académico
36020064	Carlos Oroza	Pontevedra	2018/2019

Ciclo formativo

Código da familia profesional	Familia profesional	Código do ciclo formativo	Ciclo formativo	Grao	Réxime
HOT	Hostalaría e turismo	CSHOT03	Guía, información e asistencia turísticas	Ciclos formativos de grao superior	Réxime xeral-ordinario

Módulo profesional e unidades formativas de menor duración (*)

Código MP/UF	Nome	Curso	Sesións semanais	Horas anuais	Sesións anuais
MP0384	Recursos turísticos	2018/2019	6	187	187

(*) No caso de que o módulo profesional estea organizado en unidades formativas de menor duración

Profesorado responsable

Profesorado asignado ao módulo	MARTA ABAD MAQUIEIRA
Outro profesorado	

Estado: Pendente de supervisión inspector

2. Concreción do currículo en relación coa súa adecuación ás características do ámbito produtivo

Este profesional exerce a súa actividade no sector turístico, entendido este no seu sentido máis amplo, o que inclúe calquera tipo de eventos, terminais de viaxeiros e empresas de transporte, ademais das áreas turísticas tradicionais, como destinos e puntos de información, entre outros. Ademais, está capacitado para a creación e a implantación de plans e actividades de desenvolvemento locais, en relación co mesmo sector. A competencia xeral deste título consiste en planificar e promocionar destinos turísticos de base territorial, informar sobre eles, e guiar e prestar asistencia a persoas viaxeiras e a clientes nestes destinos, así como en terminais, en medios de transporte, en eventos e noutros destinos turísticos tanto de xeografía galega, do estado ou estranxeiro nas linguas galega, español, inglés ou francés

A presente programación do módulo de Recursos Turísticos está fundamentada no propósito de adaptar os contidos teórico-prácticos desenvolvidos no currículo do Título de Técnico Superior en Guía, Información e Asistencia Turísticas, e a realidade do contorno laboral do noso centro, tendo presente o que este contorno espera e esixe daquelas persoas que pretenden incorporarse ao mesmo.

A programación estará a disposición do alumnado na biblioteca do centro. Ademais a profesora amosarálles ao principio do curso os aspectos máis relevantes (contidos e criterios de avaliación principalmente).

3. Relación de unidades didácticas que a integran, que contribuirán ao desenvolvemento do módulo profesional, xunto coa secuencia e o tempo asignado para o desenvolvemento de cada unha

U.D.	Título	Descrición	Duración (sesións)	Peso (%)
1	Introducción aos conceptos de Patrimonio Turístico e Recurso turístico	Introducir os conceptos, clasificación e características de ambos conceptos segundo a normativa vixente	17	20
2	Conceptos básicos da Historia de Arte e Patrimonio histórico artístico	Descrición das diferentes tipoloxías artísticas ao longo da historia e o principal legado que hoxe en día é susceptible de ser recurso turístico	50	25
3	Identificación e análise da diversidade do patrimonio sociocultural	Presentación do patrimonio cultural, social, relixioso, gastronómico, folclórico e inmaterial tanto en Galicia como en España	50	25
4	Analizar e interpretar o patrimonio natural e paisaxístico	Presentar os recursos naturais e a súa normativa e protección así como os deportes ou actividades derivados desta natureza	35	20
5	Interpretar o patrimonio artístico, sociocultural e histórico	Consiste en aprender as técnicas da interpretación do patrimonio e analizar as estratexias necesarias para a súa aplicación coma recurso turístico	35	10

4. Por cada unidade didáctica

4.1.a) Identificación da unidade didáctica

N.º	Título da UD	Duración
1	Introducción aos conceptos de Patrimonio Turístico e Recurso turístico	17

4.1.b) Resultados de aprendizaxe do currículo que se tratan

Resultado de aprendizaxe do currículo	Completo
RA1 - Identifica os recursos turísticos do territorio e analiza a súa tipoloxía, as súas características e a normativa de protección.	NO
RA3 - Identifica o patrimonio sociocultural de España e analiza a súa diversidade.	NO
RA4 - Analiza, caracteriza e interpreta o patrimonio natural e paisaxístico de España como recurso turístico.	NO

4.1.d) Criterios de avaliación que se aplicarán para a verificación da consecución dos obxectivos por parte do alumnado

Criterios de avaliación
CA1.3 Clasifícanse atendendo á tipoloxía e consonte a lexislación.
CA3.1 Identifícanse os obxectivos e os elementos clave para clasificar a tipoloxía do patrimonio histórico e cultural.
CA3.2 Elaboráronse fichas de identificación e descrición dos recursos para clasificar a súa tipoloxía e a súa importancia.
CA3.4 Deseñáronse fórmulas para clasificar e interpretar outro tipo de recursos: gastronomía, museos, etnografía, etnoloxía e tradicións.
CA4.1 Identifícanse os obxectivos e os elementos clave para clasificar os tipos de recursos naturais e paisaxísticos.
CA4.3 Definíronse as características da clasificación legal existente.

4.1.e) Contidos

Contidos
Recursos turísticos: clasificación.
Características dos recursos segundo a súa tipoloxía.

4.2.a) Identificación da unidade didáctica

N.º	Título da UD	Duración
2	Conceptos básicos da Historia de Arte e Patrimonio histórico artístico	50

4.2.b) Resultados de aprendizaxe do currículo que se tratan

Resultado de aprendizaxe do currículo	Completo
RA1 - Identifica os recursos turísticos do territorio e analiza a súa tipoloxía, as súas características e a normativa de protección.	NO
RA2 - Interpreta os conceptos básicos da arte, e caracteriza o patrimonio artístico de España.	SI
RA3 - Identifica o patrimonio sociocultural de España e analiza a súa diversidade.	NO

4.2.d) Criterios de avaliación que se aplicarán para a verificación da consecución dos obxectivos por parte do alumnado

Criterios de avaliación
CA1.1 Detectáronse os recursos turísticos máis destacados de cada comunidade autónoma.
CA1.2 Detectáronse os recursos turísticos de Galicia.
CA1.4 Determinouse e explicouse o tipo de recurso, atendendo ás súas peculiaridades e á súa singularidade.
CA1.5 Deseñáronse bases de datos de recursos turísticos por áreas ou zonas que reflectan a tipoloxía dos espazos turísticos en relación cos recursos da zona.
CA2.1 Identificáronse os aspectos básicos da arte universal.
CA2.2 Detectáronse as principais manifestacións artísticas españolas.
CA2.3 Recoñecéronse prototipos artísticos que constitúen os modelos universais e españois.
CA2.4 Discrimináronse as características técnicas e culturais de cada estilo.
CA2.5 Identificáronse as principais liñas conceptuais da pintura, a escultura e a arquitectura que fundamentan unha cultura.
CA2.6 Recoñecéronse os centros culturais de interese con actividade turística.
CA2.7 Interpretáronse e analizáronse obras de arte de diferentes tipos.
CA3.7 Recoñeceuse o patrimonio sociocultural máis representativo de cada período histórico de Galicia.

4.2.e) Contidos

Contidos
Conceptos básicos de pintura, escultura e arquitectura.
Outras manifestacións artísticas.
Movimentos e estilos artísticos en pintura, escultura, arquitectura e outras manifestacións artísticas de España, facendo especial referencia ao ámbito galego: prehistoria; primeiras culturas; arte romana, visigoda, islámica, mudéjar e mozárabe, prerromán
Análise e interpretación básica dunha obra de arte.

4.3.a) Identificación da unidade didáctica

N.º	Título da UD	Duración
3	Identificación e análise da diversidade do patrimonio sociocultural	50

4.3.b) Resultados de aprendizaxe do currículo que se tratan

Resultado de aprendizaxe do currículo	Completo
RA1 - Identifica os recursos turísticos do territorio e analiza a súa tipoloxía, as súas características e a normativa de protección.	NO
RA3 - Identifica o patrimonio sociocultural de España e analiza a súa diversidade.	NO

4.3.d) Criterios de avaliación que se aplicarán para a verificación da consecución dos obxectivos por parte do alumnado

Criterios de avaliación
CA1.6 Definiuse a protección legal e institucional para cada recurso.
CA1.7 Recoñécéronse os organismos e as institucións para a tutela dos recursos.
CA1.8 Definiuse o proceso de petición para solicitar a declaración dun recurso en relación á súa tipoloxía e ás súas características.
CA1.9 Reuníronse os documentos necesarios para solicitar adecuadamente a catalogación de bens ou recursos.
CA3.1 Identifícanse os obxectivos e os elementos clave para clasificar a tipoloxía do patrimonio histórico e cultural.
CA3.3 Identifícanse as cidades españolas Patrimonio da Humanidade, así como outros bens inscritos na lista de Patrimonio Mundial como bens de interese cultural (BIC), e outro tipo de bens clasificados.
CA3.5 Clasifícanse as festas tradicionais e diferéncianse as de interese turístico internacional e estatal, e as que se celebren nas comunidades autónomas.
CA3.6 Identifícanse os principais museos e centros culturais españois, así como os seus contidos xenéricos.
CA3.8 Identifícanse os BIC máis representativos de Galicia.

4.3.e) Contidos

Contidos
Lexislación relativa aos recursos turísticos e a súa aplicación.
Normativa de ámbito comunitario, estatal e autonómico referente aos recursos turísticos, á súa protección, ao seu mantemento e ao seu recoñecemento.
Patrimonio e bens patrimoniais en España. Turismo cultural.
Identificación e análise do patrimonio histórico-artístico e sociocultural de Galicia: BIC, Patrimonio da Humanidade, museos, festas, gastronomía e enoloxía, etnografía e artesanía, patrimonio inmaterial, e arquitectura civil, relixiosa e militar.
Patrimonio da Humanidade: concepto; criterios de inclusión e categorías na lista de Patrimonio da Humanidade; xestión dunha candidatura; órganos; bens españois incluídos na lista de Patrimonio da Humanidade.
Patrimonio Europeo: concepto e finalidade; bens españois declarados.
Museos e outros centros culturais.
Festas e declaracións de interese turístico autonómico, estatal e internacional: normativa.
Gastronomía de España: elaboracións e produtos tradicionais. Normativa.
Enoloxía de España: zonas vinícolas e denominacións de orixe.

Contidos

Etnografía e artesanía: produtos propios de cada zona e a súa tipoloxía.

Descrición e contido do patrimonio inmaterial: música popular, danza, tradicións e outras expresións culturais.

4.4.a) Identificación da unidade didáctica

N.º	Título da UD	Duración
4	Analizar e interpretar o patrimonio natural e paisaxístico	35

4.4.b) Resultados de aprendizaxe do currículo que se tratan

Resultado de aprendizaxe do currículo	Completo
RA4 - Analiza, caracteriza e interpreta o patrimonio natural e paisaxístico de España como recurso turístico.	SI

4.4.d) Criterios de avaliación que se aplicarán para a verificación da consecución dos obxectivos por parte do alumnado

Criterios de avaliación
CA4.1 Identifícanse os obxectivos e os elementos clave para clasificar os tipos de recursos naturais e paisaxísticos.
CA4.2 Clasifícanse os tipos de espazos naturais protexidos e non protexidos (litoral, montaña, espazos húmidos, etc.).
CA4.3 Defínense as características da clasificación legal existente.
CA4.4 Propúxéronse métodos para sensibilizar as persoas visitantes e previr conflitos na relación entre turismo e natureza.
CA4.5 Utilizáronse os sistemas de información xeográfica como ferramenta de planificación e uso turístico dos recursos naturais.
CA4.6 Definiuse a protección legal e institucional do patrimonio natural: organismos e institucións na tutela do patrimonio, acordos e convenios internacionais, e normativa da Unión Europea.

4.4.e) Contidos

Contidos
Concepto de recursos naturais e paisaxísticos.
Normativa estatal e autonómica.
Espazos naturais protexidos españois e a súa normativa: parques nacionais, parques naturais, etc. Flora e fauna máis destacadas.
Programas europeos e estatais, e outras axudas destinadas ao aproveitamento turístico destes bens.
Novas tecnoloxías para detectar e localizar os espazos: programas de cartografía, etc. Utilización.
Medidas para manter o medio. Turismo e sustentabilidade.

4.5.a) Identificación da unidade didáctica

N.º	Título da UD	Duración
5	Interpretar o patrimonio artístico, sociocultural e histórico	35

4.5.b) Resultados de aprendizaxe do currículo que se tratan

Resultado de aprendizaxe do currículo	Completo
RA5 - Interpreta globalmente o patrimonio artístico, sociocultural e histórico, e analiza as estratexias necesarias para a súa aplicación como recurso turístico.	SI

4.5.d) Criterios de avaliación que se aplicarán para a verificación da consecución dos obxectivos por parte do alumnado

Criterios de avaliación
CA5.1 Identifícanse as funcións e o valor da interpretación do patrimonio e dos recursos turísticos.
CA5.2 Identifícanse as fases dunha planificación interpretativa.
CA5.3 Establecéronse os métodos máis adecuados para levar a cabo a interpretación.
CA5.4 Caracterizáronse os sistemas de interpretación en función do tipo de recurso que se explique ou sobre o que se interveña.
CA5.5 Realizouse a planificación interpretativa, segundo o nivel de actuación e en función das fases.
CA5.6 Descríbironse as formas de levar a cabo unha interpretación de recursos: itinerarios autoguiados, publicacións interpretativas, sinais e carteis, exhibicións, medios audiovisuais e centros de visitantes.
CA5.7 Definíronse os métodos de avaliación e control na interpretación.
CA5.8 Deseñáronse os correspondentes cuestionarios de satisfacción.

4.5.e) Contidos

Contidos
Fundamento da interpretación do patrimonio aplicado aos recursos.
Procesos da planificación interpretativa: métodos e soportes.
Suxestións para a interpretación: casos prácticos.
Deseño dos métodos de avaliación e control dos sistemas de interpretación.

5. Mínimos exigibles para alcanzar a avaliación positiva e os criterios de cualificación

Para a superación final do módulo a cada alumno/a pediráselle a consecución dos mínimos exigibles en cada unha das unidades didácticas do módulo formativo.

Nas avaliacións ordinarias, cada unidade didáctica terá unha cualificación de 1 e 10. A cualificación componse da seguinte maneira:

- 70% Probas escritas, tipo test que podan incluír preguntas con resposta única, resposta múltiple, de verdadeiro ou falso, de enlazar, de localización, probas de preguntas de desenvolvemento, supostos teóricos-prácticos. (A cualificación total deste apartado resultará da realización da media ponderada entre as probas realizadas en cada trimestre)
- 30% Traballos individuais ou en grupo, así como presentacións orais cando corresponda, simulacións tipo role playing, gravacións de voz ou vídeo, deseño ou manexo de materiais, novas tecnoloxías, materiais de apoio, documentación e software específicos, aplicación das habilidades comunicativas ou destrezas narrativas, descritivas e de capacidades de síntese.

Considerarase positiva a avaliación parcial ou final do alumnado cando a nota é igual ou superior aos 5 puntos.

A cualificación total deste apartado resultará da realización da media ponderada entre as probas realizadas en cada trimestre.

A avaliación será continua, avaliando de xeito continuado ao alumnado e considerando o seguinte:

- Realizarase unha avaliación por trimestre según o calendario escolar do centro,
- Cada unha das probas cualificaranse ata 10 puntos, partindo de que a puntuación final mínima é de 1
- Por debaixo da cualificación de 4 non se fará media co resto das probas, polo que a nota dese trimestre será de non aprobado, dado que cada unha das probas está deseñada tendo en conta os contidos mínimos a acadar.
- Non se realizarán recuperacións parciais por trimestre das partes dos contidos mínimos non acadados ata o período establecido no calendario escolar.
- Faranse probas de recuperación unicamente das partes non superadas respectando as notas das avaliación.
- En ningún caso serán avaliados traballos fóra de prazo, nin lecturas literais de textos.

6. Procedemento para a recuperación das partes non superadas

6.a) Procedemento para definir as actividades de recuperación

Os criterios de recuperación seran:

- Finalizado o curso faranse actividades de recuperación das partes non superadas, non se realizarán recuperacións parciais por trimestre das partes dos contidos mínimos non acadados ata o período establecido no calendario escolar.
- O alumnado deberá ter entregado aqueles exercicios, supostos, traballos prácticos que a profesora estableza no período de recuperación.(40%)
- A profesora realizará unha probas escritas, tipo test que podan incluír preguntas con resposta única, resposta múltiple, de verdadeiro ou falso, de enlazar, de localización, probas de preguntas de desenvolvemento para avaliar os coñecementos teórico prácticos de xeito individual ao alumnado (60%)
- Si o alumnado non superase ditas probas estará suspenso, aplicándose o disposto no proxecto curricular sobre criterios de promoción do alumnado.

Ao alumnado de 2º que teña o módulo pendiente a profesora lles propondrá unha serie de cuestionarios, traballos de investigación, resolución de

supostos que terán que ser entregados ao longo dos dous primeiros trimestres do curso e nas datas fixadas pola profesora.

6.b) Procedemento para definir a proba de avaliación extraordinaria para o alumnado con perda de dereito a avaliación continua

O alumnado deberá superar un exercicio personalizado teórico-práctico baseado nos contidos mínimos esixibles. Esta proba poderá estar dividida en tantas partes como o profesor considere necesario.

Ao alumnado que presente PD permítiráselle a realización das mesmas probas co resto dos alumnos/as do módulo. Estas probas poderán ser cualificadas ou non segundo o criterio da profesora, e a casuística que haxa orixinado o PD.

7. Procedemento sobre o seguimento da programación e a avaliación da propia práctica docente

Para o seguimento da programación seguirse o procedemento establecido según indican os procesos de xestión da calidade. Os principais indicadores do grao do cumprimento da programación serán:

- O grao de cumprimento da temporalización.
- O logro dos obxectivos programados.
- Os resultados acadados e as dificultades atopadas no desenvolvemento desta.

A titora do grupo, seguindo o procedemento de calidade, pasará unha enquisa tipo ao alumnado.

Alén do anterior a profesora pasará un cuestionario para si propia para a avaliación da práctica docente, recabando información a través de cuestións periódicas ao alumnado, na que se solicitará valoración sobre a metodoloxía e aspectos relativos á docencia, a forma de traballo na aula, e técnicas de avaliación.

8. Medidas de atención á diversidade

8.a) Procedemento para a realización da avaliación inicial

O procedemento da avaliación inicial farase para cada Unidade Didáctica do módulo farase a través de actividades de ensinanza-aprendizaxe:

- Actividades de introducción-motivación, que teñen a finalidade de introducir o alumnado no contido concreto
- Actividades de coñecemento previo, orientadas a coñecer o dominiocoñecemento, as ideas, opinións e intereses do alumnado sobre os contidos a desenvolver

8.b) Medidas de reforzo educativo para o alumnado que non responda globalmente aos obxectivos programados

O carácter continuo da avaliación debe permitir, a detección precoz das posibles dificultades na adquisición dos contidos por parte do alumnado e, en consecuencia, promover a identificación dos aspectos do proceso que provocan estas dificultades e a adopción das medidas oportunas. Cando a análise da marcha dun estudante determine dificultades para o seguimento, darase un apoio educativo personalizado determinando aqueles

contidos nos que ten máis dificultades propoñendo traballos e actividades de reforzo que lle permitan acadar as capacidades terminais asociados aos contidos mínimos propostos nesta programación didáctica.

No caso en que non sexa posible que garantir a consecución efectiva os resultados da aprendizaxe, o equipo docente poderá propoñer a través do departamento de Orientación, a solicitude de flexibilidade horaria, tal e como establece a Orde do 12 de xullo de 2011 no seu artigo 15 De acordo con artigo 61 do Decreto 114/2010, do 1 de xullo, o alumnado con necesidades educativas especiais, consonte o establecido no artigo 73 da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación, poderá ser autorizado, cando as necesidades de apoio específico así o xustifiquen, para cursar os ciclos formativos en réxime ordinario de xeito fragmentado por módulos, cunha temporalización distinta á establecida con carácter xeral.

9. Aspectos transversais

9.a) Programación da educación en valores

Sen perxuízo dos temas transversais xerais, pretendo dar especial importancia aos seguintes:

- Educación para o consumo: sensibilizar ao alumnado no consumo responsable e nos efectos individuais e sociais do consumo creando unha conciencia crítica, así como nos dereitos do consumidor
- Educación para o medio natural: sensibilizar ao alumnado nas boas prácticas no contexto do turismo (aforro enerxético, reciclaxe do material funxible) sustentabilidade, dándolles a coñecer os problemas ambientais consecuencia do NON respecto pola natureza
- Educación multicultural: espertar o interese por coñecer e respetar outras culturas diferentes ás propias e por desenvolver actitudes de respecto, valoración e colaboración con outras ideoloxías, costumes, relixións, etc
- Educación para a convivencia: potenciar o traballo en equipo para fomentar o compañerismo entre o alumnado do ciclo e doutros ciclos.
- Educación para a igualdade de xénero: a maior presenza de alumnado de xénero feminino no ciclo fai que este tipo de educación sexa moi importante no reparto non discriminatorio tanto das tarefas de aula, traballos, etc
- Educación para a saúde: a seguridade e hixiene no traballo e no ámbito do turismo serán elementos a ter en conta tanto na aula coma fora dela nas actividades complementarias e extraescolares.
- Educación para as dificultades de accesibilidade: tendo en conta que o turismo accesible é un dos contidos a tratar no módulo
- Educación para a paz e a tolerancia: aproveitaremos o repaso histórico para incidir nas nefastas consecuencias que a humanidade viviu por mor da intolerancia e guerras entre civilizacións

9.b) Actividades complementarias e extraescolares

Asistencia a eventos de carácter cultural ou técnico, sempre relacionados directamente cos recursos turísticos galegos ou do estado español: congresos, charlas, Xornadas, exposicións, feiras. Poderán ser de día completo ou de media xornada. O obxectivo é que o alumnado teña a oportunidade de coñecer de primeira man estes mecanismos de ampliación de coñecementos técnicos. O longo das tres avaliacións.

- Visitas in situ a recursos turísticos de diversa índole guiados acompañados por alumnado do ciclo que está a realizar a Formación nos Centros de Traballo. Poderán ser de día completo ou de media xornada. O obxectivo é que coñezan diferentes e variados recursos turísticos galegos, así como observar como o alumnado do curso pasado amosa e comparte moitos dos coñecementos, destrezas e habilidades aprendidas durante o curso. Ao longo das tres avaliacións.

Visitas guiadas a cascos históricos, museos, exposicións e/ou recursos de recoñecido valor histórico artístico (Patrimonio da Humanidade), (Ben de Interese Cultural) ou natural (Parques Naturais ou Nacionais, acompañados e guiados por profesionais e expertos coñecedores dese patrimonio. Poderán ser de día completo ou media xornada. O obxectivo non so coñecer eses recursos in situ, senon ampliar os datos relativos os seus valores, así coma asistir a visitas guiadas por profesionais da comunicación turística. O longo das tres avaliacións.

- Charlas, conferencias e clases especiais a cargo de profesionais do sector tanto público coma privado: Inspección de turismo, informadores turísticos, arqueólogos, historiadores; O obxectivo é aprofundar nos coñecementos técnicos dos máis importantes recursos e aspectos profesionais no sector do turismo e o patrimonio. O longo das tres avaliacións

- Unha viaxe de dous días cun itinerario orientado a coñecer in situ aqueles recursos turísticos de gran valor pero que pola distancia xeográfica requiren pernoctación. O obxectivo é poñer en práctica moitas das habilidades e coñecementos adquiridos durante o curso, xa que o alumnado diseña, organiza e pon en marcha a actividade: itinerario, reservas, documentación, servizos, visitas, etc. Na segunda ou terceira avaliación. Colaborar con actividades desenvolvidas no centro. Para poñer en práctica moitos dos coñecementos adquiridos durante o curso.

10. Outros apartados

10.1) Información ao alumnado dos aspectos básicos da programación

O profesor do módulo informará ao alumnado matriculado durante a primeira semana do curso escolar dos seguintes aspectos xerais da programación didáctica:

- Distribución das Unidades didácticas e temporalización aproximada
- Criterios xerais de cualificación e normas básicas
- Proceso de recuperación, de selo caso
- Actividades previstas durante o curso escolar

Esta comunicación realizarase verbalmente, expoñendoa no aula con todo o grupo. Una vez finalizada a exposición o alumnado presente asinará a folla de rexistro facilitada polo profesor. Esta folla quedará arquivada polo Xefe do Departamento de hostalaría e turismo.

Unha copia da programación (versión alumnado) xerada pola aplicación informática quedará exposta e a disposición do alumnado na páxina web, e na aula virtual.